

מעני ונותן לבעל הבית. ואם נטל ונתן, שלשתן פטורים:

שהיתה עקירה והנחה ללא הפסק של הנחה במקום פטור באמצע.

אבל הכא, בעומד על האיסקופה — נח החפץ בין העקירה להנחה במקום פטור, בידי העומד על האיסקופה.

עוד שנינו לעיל: אחרים אומרים: אסקופה — משמשת שתי רשויות.

להבנת הסוגיה שלפנינו יש להקדים מספר ידיעות:

א. מבוי הוא מקום המוקף משלשת צדיו בכתלים, ופתוח בצד אחד לרשות הרבים.

מדאורייתא הוא נחשב רשות היחיד אך חכמים גזרו שלא לטלטל בו אלא אם כן יעשו לו לחי או ינחו עליו קורה בפתח המבוי.

ב. היתר הטלטול כשהונח לחי בפתח המבוי הוא רק בצידו הפנימי של הלחי, ולא בשטח שבצידי הלחי. ואילו הנחת קורה מתירה לטלטל אפילו תחתיה עד לצידה החיצון.

ג. איסקופת מבוי היא משטח מוגבה בצורת מדרגה, הנמצאת בפתחו של מבוי. באופן רגיל יש משני צידי האיסקופה שני עמודים מהדופן הרביעית, ושם הוא הפתח לרשות הרבים.

וסבורה היתה הגמרא לפרש שלכן הם פטורים, על אף שהוציא האדם העומד על האיסקופה מרשות לרשות, משום שלא הוציא ישירות מרשות לרשות אלא העבירו דרך מקום פטור. ולא חייבה תורה בכי האי גוונא, ולפיכך מקשה הגמרא: לימא תיהוי ברייתא זו שאינה מחייבת על הוצאה או הכנסה מרשות לרשות דרך מקום פטור, תיובתא דרבא המחייב! (14)

דאמר רבא: המעביר חפץ מתחילת ארבע אמות לסוף ארבע אמות ברשות הרבים, אף על פי שהעבירו דרך עליו, שעקרו מרשות הרבים, והוליכו דרך למעלה מראשו, והניחו לסוף ארבע אמות, חייב. ואף על גב שהאור למעלה מראשו הוא אור של "מקום פטור", שהרי אין רשות הרבים תופסת אלא עד גובה עשרה טפחים, ונמצא שהעבירו דרך "מקום פטור", מכל מקום הוא חייב. ואם כן, הוא הדין שיש לחייבו כשמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך "מקום פטור", ואילו בברייתא מבואר שהוא פטור! ?

ומשנינו: התם, בדברי רבא — לא נח החפץ בעת העברתו במקום פטור, ונמצא

שנינו בברייתא לעיל ה ב שהמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו [שהיא כרמלית] חייב. [ואף בן עזאי לא נחלק שם אלא במהלך, ומשום דמהלך כעומד דמי, ומיהו התוספות לא הזכירו פרט זה]. ואם כן, היה לגמרא להקשות "ורמינהו" מאותה ברייתא. ועוד, מה קושיא היא על רבא, כיון שאותה ברייתא מסייעת לו. ולכן פירשו את הסוגיא ואת דברי רבא באופן אחר.

פטור" הוא. ומבואר שאם היה זה מקום חיוב, כי אז היה אסור לכתף עליו, ולמדנו: אף שעמידה דרך כיתוף אינה עמידה לחיבו, מכל מקום הנחת חפץ דרך כיתוף הוי הנחה. ראה בענין זה ב"שפת אמת" כאן על תוספות ד"ה לא מיחייב, וב"חזון איש" סב ד.

14. נתבאר על פי רש"י. ותמהו התוספות: הרי

שאינו ניתר על ידי הלחי הפנימי, היות והיכר הלחי הוא רק לצדו הפנימי ולא כנגדו ולא בצדו החיצון!?

וכי תימא כי הכא איירי בענין דלית ביה במקום האיסקופה שטח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, ולכן הוא אינו חולק רשות לעצמו אלא הוא חלק מהמבוי, והרי הוא ניתר בטלטול מכח צדו החיצון של הלחי.

אי אפשר לומר כן.

כי — והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב: תוך הפתח [והיינו מקום האיסקופה] אף על פי שאין בו ארבעה על ארבעה — צריך לחי אחר להתירו בטלטול.

[לפי שהוא אינו נחשב למקום בפני עצמו, ואינו נחשב "מקום פטור", על אף שאין בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. אלא הוא מתחבר עם המבוי, להחשב כמקום שיש בו ארבעה על ארבעה.]

אך מאידך, על אף היותו של שטח האיסקופה חלק מהמבוי, אין הוא ניתר על ידי הלחי שמכשיר את המבוי, כי הלחי מתיר רק את שטחו של המבוי המצוי לצדו הפנימי של הלחי. ונמצא שחודו הפנימי של הלחי מתיר רק את שטח המבוי שעד לאיסקופה אך אינו יכול להתיר את השטח שעל האיסקופה.⁽¹⁾

ד. קא סלקא דעתין עתה, שהכשירו של הטלטול במבוי הזה שיש לו אסקופה, נעשה על ידי שני עוביי הכתלים משני צידי האיסקופה של המבוי, בצידו הרביעי הפתוח לרשות הרבים, הנחשבים כלחיים.

והכי קאמרינן:

בזמן שהפתח של המבוי, הנמצא בצדה הפנימי של האיסקופה, פתוח, והיינו שדלת הפתח שבין המבוי לאיסקופה פתוחה — נחשב מקום האיסקופה כלפנים מהמבוי [שהוכשר לטלטל בו מכח הלחיים], ומותר לטלטל גם על האיסקופה כאילו היא חלק מהמבוי.

אבל בזמן שהפתח מצדו הפנימי של המבוי נעול, סגור על ידי הדלת — נחשב מקום האיסקופה כלחוץ המבוי, ואסור לטלטל בו, כי אין לו לחי להתירו.

ותמהינן: הכיצד מותר לטלטל על שטח האיסקופה כאשר דלת המבוי פתוחה אליו?

וכי אף על גב דלית ליח למקום האיסקופה לחי, בכל זאת מותר לטלטל בו כשפתח המבוי פתוח אליו?

והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב: השטח הנמצא ב"תוך הפתח" של מבוי [כאשר הכשר הטלטול במבוי עצמו הוא באמצעות עובי העמודים של הדופן הרביעית הפתוחה לרשות הרבים, כדין לחי], דהיינו, מקום האיסקופה — צריך לחי אחר להתירו, לפי

אבל המהרש"א הבין בדברי רש"י שבתחילה הוא הניח שיש למבוי לחי אחר משום שמדובר במבוי שעובי העמודים של הכותל הרביעי משני צידי האיסקופה הוא ארבעה טפחים, שהוא

1. ביאור הסוגיא הוא לפי דברי רש"י בהמשך, שהלחי הוא העובי של הדופן הרביעית, וזו היא גם הכוונה בלשונו של רש"י: שהלחי המתיר את המבוי — סתמיה, נגד האיסקופה, וזקוף עליה.

החילוק הבולט בין שני המושגים האלו הוא ביחס לצורות ההיתר על ידם.

קורה מתירה את הטלטול רק במבוי שיש בו את כל תנאי המבוי, וביניהם שיהיו ארכו ד' אמות ורוחבו לפחות ארבעה טפחים.

פי תקרה יורד וסותם נאמר ביחס לרשות היחיד שהוא סותם אותה כדופן, מהלכה למשה מסיני, והוא נאמר גם במקומות שאין להם דין מבוי, וכפי שיתבאר בסוגיא לפנינו.

וכאן מדובר כאשר **הציו** של שטח האיסקופה **מקורה** בקורה, שבאופן רגיל רוחבה טפח בלבד, ו**הציו** — שאינו מקורה.

וקירוי של מחצית השטח המקורה בקורה הוא — **כלפי פנים** [דהיינו שמחצית השטח של האיסקופה לצד פנים מקורה ומחצית השטח החיצון אינה מקורה].

הילכך, אם היה הפתח שבין המבוי לאיסקופה **פתוח** — נחשב מחצית השטח המקורה הסמוך לפתח **כלפנים**. והיינו, שמצטרף השטח המקורה אל המבוי, וצדה החיצון של הקורה, המתיר את הטלטול במבוי, הוא גם הגבול להיתר הטלטול על האיסקופה.

אבל אם היה הפתח שבין המבוי לאיסקופה

ומשנינו: **אמר רב יהודה אמר רב: הכא, אכן באיסקופת מבוי עסקינן, אך לא איירי בהיתר הטלטול בו על ידי לחי אלא על ידי קורה.** וקורה מתירה לטלטל גם מתחתיה, עד לצידה החיצון, כי היכר הקורה הוא מצדה החיצון [למאן דאמר שהיתר הקורה הוא מצד היכרא. ולמאן דאמר שהוא מצד מחיצה, הרי נחשבת המחיצה מהצד החיצון של הקורה, דאמרינן צדה החיצון של הקורה הרי הוא כאילו יורד וסותם את פתח המבוי].

כאן המקום להדגיש כי יש לחלק בין שני מושגים:

א. היתר טלטול במבוי על ידי קורה, למאן דאמר "קורה משום מחיצה".

שלבדבריו, נחשב צד הקורה הפונה לרשות הרבים כאילו הוא יורד וסותם את המבוי בצדו הרביעי. וכמו כן, די בקורה ברוחב של טפח כדי להתיר את הטלטול במבוי.

ב. "פי תקרה יורד וסותם".

דין זה הוא הלכה למשה מסיני, והוא אליבא דכולי עלמא. והוא מתייחס לתקרה שיש בה לפחות רוחב של ארבעה טפחים, שנחשב פי התקרה כאילו הוא דופן היורדת וסותמת את הצד הזה.

מארבע אמות בטל ממנו שם לחי ולא לחי הארוך מארבע טפחים.

אכן, לפי הסבר המהר"ם, ההסבר הוא: שהנוהג הוא שמעמידים את הלחי על האיסקופה, והוא ממלא את רוחב עובי הקיר של האיסקופה, וזה הוא מה שנקט רש"י כאן "כנגד האיסקופה".

שיעור אורכו של מבוי, שאז לא יכול העמוד לשמש כלחי, ולכן צריך לחי אחר להתירו.

אבל למסקנא, שהמדובר הוא בעובי פחות מארבעה טפחים שוב יכולים עוביים של העמודים של הדופן הרביעית לשמש כלחי.

והקרני ראם תמה עליו טובא שהרי במסכת עירובין ה א אמרינן שרק לחי הארוך יותר

שנחשבות שתי הקורות כקירוי אחד, שהרי לא מפריד ביניהם שטח של שלשה טפחים, ואמרינן "לבוד" לעשות את שתיהן כתקרה אחת המכסה שטח של ארבעה על ארבעה, שאז משתמשים בכלל של "פי תקרה יורד וסותם", ונחשב הדבר כאילו יורד וסותם חודה החיצון של התקרה את כל שטח האיסקופה המקורה.

אבל אם היה הפתח, המצוי מתחת לרווח שבין שתי הקורות **נעול** על ידי הדלת שבאמצע — הרי הדלת הנעולה מונעת את האפשרות להתייחס לשתי הקורות כתקרה אחת בת ארבעה טפחים מדין לבוד, שהרי מעתה שתי הקורות מהוות שני קירויים נפרדים לשני מקומות המופרדים ביניהם על ידי הדלת הנעולה.

וכיון ששוב אין בשטח המקורה שתחת הקורה החיצונית ארבעה על ארבעה, הרי אין הקורה שמעליו יכולה לסתום את הצד החיצוני מדין קורת מבוי כי אין כאן שטח של מבוי. ולכן נחשב אותו השטח **כלחוי**, ואסור לטלטל בו.

[ומה שהעמדנו שאירי דוקא בשתי קורות ולא בקירוי אחד, הוא היות ובמקרה של קירוי אחד לא תבטל סגירת הדלת באמצע את הדין שפי התקרה החיצונית יורד וסותם את הרוח החיצונית, לפי שפיה של תקרה אחת שיש בה ארבעה טפחים ממש ולא ארבעה טפחים "לבודים" סוגר את הצד החיצוני למרות הדלת שבאמצע. רש"י].

עוד שנינו לעיל בהמשך דברי "אחרים": **ואם היתה האיסקופה שלפני הבית גבוהה עשרה ורחבה ארבעה** — הרי זו רשות

נעיל, הרי אין השטח המקורה שבאיסקופה נחשב כחלק מהמבוי אלא הוא מקום בפני עצמו [ואז אין הקורה סותמת את המבוי אלא הדלת]. וכיון שאין בו שטח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים אין זה "מבוי" ואין הקורה מועילה לו לסתום את הצד החיצון. ולכן נחשב כל שטח האיסקופה **כלחוי**, ואסור לטלטל בו.

עיקרו של התירוץ הוא שבשעה שהדלת סגורה אין הקורה יכולה לסתום את הצד המקורה משום שאין בשטח המקורה ארבעה טפחים על ארבעה. ואין זה משנה אם האיסקופה היא בפתח בית או בפתח מבוי, אלא שעל פי רוב האיסקופה שבפתח הבית יש בה קירוי ברוב ארבעה על ארבעה, ולכן נקטה הגמרא דמיירי בפתחו של מבוי.

רב אשי אמר: לעולם, באיסקופת בית מקורה, שיש בקירויה ארבעה על ארבעה עסקינן.

וכגון שקירה את האיסקופה שלפני הבית בשתי קורות נפרדות. ואירי:

א. **שאיין בזו הקורה האחת ארבעה טפחים, ואין בזו הקורה השניה ארבעה טפחים.**

ב. **ואין בין זו לזו רווח של שלשה טפחים, דאיכא למימר "לבוד", ולהחשיבן כתקרה אחת בת ארבעה טפחים.**

ג. **ודלת עומדת באמצע האיסקופה בשטח הרווח שבין שתי הקורות.**

הילכך, אם היה הפתח שבו הדלת פתוח — נחשב כל שטח האיסקופה **כלפנים**, לפי

בדינים כלליים הנוהגים סמוך למנחה אף בימות החול. ונקט אותם התנא כאן משום הדינים הנוהגים בערב שבת סמוך לחשיכה, השנויים במשנה לקמן.

הצד השווה בטעמן של כל ההלכות אלו, שהן תקנות שגזרו חכמים לחשוש לשכחת האדם.⁽¹⁾

א. לא ישב אדם לפני הספר להסתפר, סמוך לזמן המנחה⁽²⁾ עד שיתפלל. שמא ישכח ולא יתפלל.

וכן לא יכנס אדם בתוך הזמן זה למרחיק, ולא יכנס לבורסקי⁽³⁾ [מקום עיבוד העורות], ולא יכנס לדין. וטעמא דכולהו הוא משום שמא ימשך בהן עד שיעבור זמן התפלה.

ואם התחילו לעסוק באחת מכל פעולות אלו, אין מפסיקין אותן בשביל להתפלל⁽⁴⁾ אלא גומרים את המעשה⁽⁵⁾ ואחר כך מתפללים.

ב. מפסיקין⁽⁶⁾ באמצע כל הפעולות האמורות

לעצמה, ואין מטלטלין אליה אפילו מתוך הבית, למרות שגם הבית וגם האסקופה הם רשות היחיד של אותו אדם.

ואמרינן: מסייע ליה לרב יצחק בר אבדימי.

דאמר רב יצחק בר אבדימי: אומר היה רבי מאיר [הנקרא "אחרים" כמבואר במסכת הוריות]: כל מקום שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת, כגון עמוד שהיה בתוך ברשות היחיד, והוא גבוה עשרה ורחב ארבעה, והוא כעין "שתי רשויות" היות ורשות היחיד נמוכה ואילו העמוד גבוה — אסור לכתף עליו חפץ שהיה מונח בחצר רשות היחיד. גזירה משום תל גבוה עשרה ורחב ארבעה ברשות הרבים, שדינו כרשות היחיד, ואם יכתפו עליו חפץ שהיה ברשות הרבים הרי יכשלו בהעברת חפץ מרשות הרבים לרשות היחיד.

מתניתין: ט-ב

משנתנו אינה עוסקת כלל בדיני שבת, אלא

1. והא דנקיט לה לפני המשנה דלקמן, היינו משום שדיני משנתנו אינם מרובים, אבל מילי דשבת מרובים הם. ואם היה שונה קודם את המשנה דלקמן, היה צריך להפסיק באמצע דיני שבת בשביל לשנות את משנתנו. ר"ן. ועיין עוד בשפת אמת לפני יהושע בענין זה.

2. חצי שעה קודם המנחה. רש"י.

3. והוא הדין לכל מלאכה. מגן אברהם, סימן רל"ב סק"ו. וכתב שם בכיורור הלכה דזהו דוקא במלאכות שאין רגילות לעשותן לחצאין. אבל שאר מלאכות מותרות לעשותן סמוך למנחה ואין לחוש בהן שמא ימשך וישכח. ומקורו

מהמאירי בסוגיין בשם הרשב"א.

4. אפילו אם התחילו באיסור, כלומר, לאחר תחלת זמן המנחה, לא יפסיקו. תוספות, על פי הבנת המהרש"א והפני יהושע.

5. אך כל זה הוא דוקא אם יש לו שהות ביום להתפלל לאחר שיסיים את פעולתו. רש"י ותוספות. ואם לאו, יש לו להפסיק מיד, אף שעדיין יש שהות מרובה עד הלילה. מגן אברהם, סימן רל"ב סק"ז. וכן הוכיח השפת אמת מלשון רש"י.

6. ובגליון מצוין דבמשנה שבר"ף לא גריס "לקרות". וכן לא הובא ברש"י.